

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کمک حسابدار

بر اساس کد ملی آموزش ۴۳۱۱۲۰۴۵۰۰۷۰۰۰۱

سازمان آموزش فنی حرفه‌ای

گردآوری و تألیف:

امامعلی محمدزاده زیرمانلو

فهرست موضوعی

فصل	موضوع	شماره صفحه
اول	بکارگیری مفاهیم حسابداری و وظایف آن	۱۳ ۳
	سوالات چهار گزینه ای	۱۴
دوم	ثبت رویداد های مالی	۳۵ ۱۷
	سوالات چهار گزینه ای	۳۶ ۳۷
	مسایل	۳۹
	مستند سازی و بایگانی اطلاعات حسابداری و پرونده های مالی	۵۰ ۴۲
سوم	سوالات چهار گزینه ای	۵۱
	مسایل	۵۲
	ثبت اطلاعات در دفاتر حسابداری	۷۰ ۵۵
چهارم	سوالات چهار گزینه ای	۷۱ ۷۲
	مسایل	۷۳
پنجم	تهیه و تنظیم گزارش ها و صورت های مالی اساسی مؤسسات خدماتی	۹۱ ۷۸
	سوالات چهار گزینه ای	۹۲ ۹۵
	مسایل	۹۶
ششم	حسابداری مؤسسات بازرگانی	۱۲۰ ۱۰۱
	سوالات چهار گزینه ای	۱۲۴ ۱۲۱
	مسایل	۱۲۵
هفتم	محاسبه اولیه حقوق و دستمزد	۱۵۳ ۱۳۴
	سوالات چهار گزینه ای	۱۵۵ ۱۵۴
	مسایل	۱۵۶
هشتم	کاربرد نرم افزار اکسل در حسابداری	۱۸۳ ۱۶۱
	سوالات چهار گزینه ای	۱۸۵ ۱۸۴
	مسایل	۱۸۶
منابع		۱۸۷

فنون و تخصص های اداری و مالی در زمره مسائلی است که آگاهی از آن برای کارشناسان و صاحبان مشاغل و مقامات دولتی امری ضروری است. هر اندازه دانش مدیران و کارگزاران سازمان های عمومی در زمینه مدیریت و فنون اداری زوایای بیشتر و ابعاد گسترده تر داشته باشد، اعمال مدیریت و سرپرستی با کمال و نیرویی بیشتر تحقق خواهد پذیرفت و به طور یقین کارایی سازمان و کارآمدی کارکنان در جهت نیل به هدف های سازمانی افزایش می یابد.

امروزه عده زیادی از صاحب نظران علوم حسابداری براین عقیده هستند که آن دسته از مدیران و کارشناسان اداری در ایفای وظایف در جهت تحقق هدف های سازمان موفق هستند که علاوه بر بینش و دانش عمومی لازم، باید از مهارت ها و توانایی های تخصصی کاربردی نیز بهره مند باشند.

انجام دادن قسمتی از وظایف و گردش کار سازمان های دولتی و بخصوص موسسات صنعتی و تولیدی مستلزم حسابداری و همچنین نگهداری و تنظیم اسناد مالی آن ها می باشد. بنابراین وظیفه کمک متصدی تنظیم اسناد مالی در این امر مهم را می توان بخشی از وظایف مدیریت برای حصول به هدف نهایی آن موسسه محسوب کرد.

استفاده از نرم افزارهای کاربردی (اکسل) با توجه به ضرورت اختصاص بخشی از زمان استاندارد به نرم افزار جزء لاینفک مباحث می باشد.

مطالب این مجموعه در بخش های مختلف و شامل اصطلاحات و تعاریف، اصول حسابداری و مالیات با در نظر گرفتن قوانین و مقررات و روش های حسابداری و مطابق استاندارد کمک حسابداری تدوین شده است. در پایان هر فصل سوالات متعددی نیز جهت خودآزمایی استفاده کنندگان این مجموعه تدوین و ارائه گردیده است.

در نهایت، بر خود فرض می دانیم از زحمات و راهنمایی های کلیه سروران و عزیزانی که در تهیه و تدوین این مجموعه نقش به سزایی داشته اند، به ویژه از استادان ارجمند دفتر تألیف کاردانش، کارشناس محترم حسابداری در دفتر کاردانش وزارت آموزش و پرورش، دبیر محترم دبیرخانه راهبری حسابداری، سرگروه ها و هنرآموزان محترم استان های؛ آذربایجان شرقی، ایلام، لرستان، چهارمحال بختیاری، شهرستانهای تهران، قم، کردستان، کرمان، گیلان، همدان، یزد، بوشهر و.... نهایت تقدیر و سپاسگزاری را داشته باشیم.

محمدزاده

فصل اول

به کارگیری

مفاهیم حسابداری

مقدمه

افرادهای جامعه‌ای به منظور استفاده بهتر از منابع برای رفع احتیاجات و خواسته‌های مادی و معنوی خود نیاز به تصمیم‌گیری‌های صحیح اقتصادی و مالی دارند و برای انجام تصمیمات فوق وجود اطلاعات اقتصادی و مالی مناسب و صحیح از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر است. حسابداری، حوزه‌ای از فعالیت‌های خدماتی است که می‌تواند اطلاعات اقتصادی و مالی را در قالب گزارش‌های مالی فراهم سازد.

هر یک از ما نیز با توجه به محیط، نگرش، علاقه و شغل خود به طور مستمر در حال تصمیم‌گیری اقتصادی هستیم و برای انجام تصمیمات درست از اطلاعات مختلفی استفاده می‌کنیم. به طور مثال برای خرید یک دستگاه دوچرخه اطلاعاتی از قبیل قیمت، کیفیت، اندازه و ... را مورد بررسی و استفاده قرار می‌دهیم و یا برای انجام یک سفر تفریحی نیازمند اطلاعاتی مثل مخارج، مدت سفر و شرایط آب و هوایی مقصد و ... می‌باشیم.

در پیرامون ما اطلاعات زیادی وجود دارد که برخی از آنها به طور مستقیم و بدون هیچ گونه تغییری قابل استفاده است. اما در بیشتر موارد به اطلاعاتی نیاز پیدا می‌کنیم که به طور مستقیم آماده استفاده نیستند بلکه بایستی با انجام فعالیت‌هایی روی اطلاعات موجود، آنها را به صورت قابل استفاده درآورد.

تاریخچه حسابداری

حسابداری در جهان نزدیک به ۶۰۰۰ سال قدمت دارد و تاریخ نخستین مدارک کشف شده حسابداری به ۳۶۰۰ سال قبل از میلاد بر می‌گردد. پیشینه حسابداری در ایران نیز به نخستین تمدن‌هایی بر می‌گردد که در این سرزمین پا گرفت و مدارک حسابداری بدست آمده با ۲۵ قرن قدمت، گواه بر پیشرفت این دانش در ایران باستان است. در طول تاریخ، روش‌های حسابداری متنوع و متعددی برای اداره امور حکومتی و انجام دادن فعالیت‌های اقتصادی ابداع شد، که در پاسخ به نیازهای زمان، سیر تحولی و تکاملی داشته است. ممیزی املاک در تمدن ساسانی (در جریان اصلاحات انوشیروان، به منظور تشخیص مالیات‌های ارضی، کلیه زمین‌های مزروعی کشور ممیزی و مشخصات آن از جمله مساحت، نوع زمین و نوع محصول در دفتری ثبت می‌گردید) و تکامل حسابداری برای نگهداری حساب در آمد و مخارج حکومتی در دوران سلجوقیان (نگارش اعداد را به صورت علایمی کوتاه شده از نام اعداد عربی، حساب سیاق^۱ می‌نامند).

با این حال حسابداری نوین (دوطرفه) همانند بسیاری از دانش‌های کاربردی دیگر، به همراه ورود فرآورده‌های صنعتی و رسوخ موسسات و شرکت‌های خارجی به ایران راه یافت. و در جریان تحولات اقتصادی - اجتماعی صد سال گذشته با پیدایش سازمان‌های جدید دولتی و خصوصی و دگرگونی شیوه‌های تولید و توزیع بسیار پیشرفت کرد.

---

(۱) حسابداری سیاق که احتمالاً در دوران سلجوقیان تکامل یافته، روشی است که بر اساس آن، حساب جمع خرج هر ولایت در دفتر مربوط به آن ولایت ثبت و در عین حال یک دفتر اصلی در مرکز نگهداری می‌شده است که خلاصه جمع خرج هر ولایت به طور جداگانه در صفحات مربوط، در آن به خط سیاق نوشته می‌شده است. این روش در دوران قاجاریه تکمیل شد و کتب خمس (دفاتر پنج گانه) برای گروه‌های عمده مخارج نیز نگهداری می‌شده است. و نگهداری حساب فعالیت‌های بازرگانی به حساب سیاق، نمونه‌های بارز و پیشرفته آن است.

- حرفه حسابداری

حسابداری یک فعالیت اجتماعی - حرفه ای است که شامل منابع انسانی و غیر انسانی می گردد و بین منابع انسانی و غیر انسانی واکنش های متقابلی وجود دارد و فرهنگ جامعه بر منابع انسانی تأثیر گذار است. با وجود این که حرفه حسابداری کمتر جنبه فرهنگی دارد ولی به دلیل وابستگی آن به جنبه های انسانی و واکنش های متقابل آن، فرهنگ بر حسابداری تأثیر گذار شده است.

یکی از مهم ترین تفاوت های اعمال حسابداری در بین کشورها، تفاوت های فرهنگی است. محتوای گزارش ها عموماً به تاریخ، آداب و رسوم و فرهنگ منطقه بستگی دارد و بدین دلیل است که در بعضی کشورها گزارش های مالی، سرمایه گذار و در بعضی از کشورها و مناطق، طلبکاران یا اداره کنندگان دولتی را مدنظر دارد.

حسابداری دانشی با فرایندی اطلاعاتی می باشد که سیستم های اقتصادی و تجاری دنیا بر مبنای این اطلاعات تصمیم گیری می نمایند. بنابراین تردیدی نیست که کسی که به حرفه حسابداری وارد می شود باید در یکی از سه رشته زیر به فعالیت بپردازد:

حسابداری عمومی، حسابداری خصوصی یا حسابداری سازمان های غیر انتفاعی

وظایف و مسئولیت های حسابداری

- ثبت اسناد حسابداری در دفاتر یا نرم افزار حسابداری (این روزها نرم افزارهای حسابداری به دلیل سرعت عمل در گزارش گیری و نیاز کمتر به نیروی انسانی جای ثبت دفاتر حسابداری به شیوه دستی را گرفته اند)

- ثبت اطلاعات کارکنان و محاسبه حقوق و دستمزد ماهیانه آنها و پرداخت فیش حقوقی به آنها

- تهیه و بررسی صورت های مالی و کسب اطمینان از درستی و انطباق آنها با قوانین و مقررات مالی و محاسباتی جاری کشور

- محاسبه بدهی مالیاتی، تهیه اظهارنامه مالیاتی و نظارت بر پرداخت صحیح و به موقع مالیات ها

- ثبت درآمدها و هزینه های شرکت و کنترل سود و زیان و ارائه گزارش های دوره ای در این خصوص به مدیریت

- تهیه، سازماندهی و نگهداری گزارشات مالی قانونی

- ارزیابی عملیات مالی و پیشنهاد بهترین روش ها به مدیریت

- پیشنهاد روش های کاهش هزینه، افزایش درآمد و بهبود سود

- مسیر شغلی حسابداری

مسیرهای شغلی حسابداری بسیار متنوع است و نمی توان آن را محدود به یک صنعت کرد. موقعیت های شغلی زیادی برای رشته حسابداری وجود دارد که در صورت داشتن مدارک تحصیلی و تجربه می توان در این مشاغل اشتغال یافت.

فرصت های شغلی برای کار حسابداری در ایران بسیار پر رونق است. چون همه بخش های دولتی، اقتصادی و تجاری کشور نیازمند

حسابدار هستند. به جرأت می توان گفت حسابداری نقش کلیدی در امور مالی سازمان ها دارد. حسابداران تراکنش های مالی شرکت یا

سازمان مربوطه را ثبت و تحلیل کرده و همچنین در بودجه بندی و برنامه ریزی های مالی نقشی تعیین کننده دارند. لازم به ذکر است که

با تحصیل در این رشته به این نیاز پاسخ داده نخواهد شد و نیازمند مهارت و تجربه گسترده تر می باشد.

حرفه های مرتبط با حسابداری

فارغ التحصیلان حسابداری می توانند در کلیه موسسات و واحدهای تجاری، اعم از دولتی یا خصوصی به عنوان حسابدار در شاخه های زیر مشغول کار شوند:

- **حسابداری مالی:** گونه ای از حسابداری است، که اطلاعات مالی را در قالب ترازنامه و صورت سود و زیان، برای استفاده داخلی سازمان ها و کارکنان شرکت ها، همچنین برای گزارش دهی به سهام داران، سازمان های دولتی و ناظران جمع آوری، تحلیل و ارائه می کند.
- **حسابداری بهای تمام شده:** حسابداری بهای تمام شده که حسابداری صنعتی هم به آن اطلاق می شود عبارت است از محاسبه همه هزینه های مصرفی در تولید هر نوع محصول و یا خدمات.

حسابداری حقوق و دستمزد

حسابداری حقوق و دستمزد یکی از مهمترین مباحثی است که کسب و کارها، چه بزرگ و چه کوچک با آن درگیر هستند. واحد حسابداری و افرادی که به عنوان مسئول امور مالی و حسابداری در هر شرکت یا کسب و کاری مشغول فعالیت هستند باید کارکرد پرسنل را به طور دقیق محاسبه کنند و جزئیات آن را در قالب یک فیش رسمی با عنوان فیش حقوقی به کارکنان ارائه کنند. اطلاعاتی که در مورد حقوق و دستمزد کارکنان وجود دارد باید هر ماه به عنوان هزینه در دفاتر حسابداری ثبت شوند تا در محاسبات مالیاتی هم مورد محاسبه قرار بگیرند.

- **حسابداری دولتی:** حسابداری دولتی بخشی جدایی ناپذیر سازمان ها در امور بودجه و روند اظهارنامه های مالیاتی است و هر شرکت به حداقل یک حسابدار دولتی برای این امور نیاز دارد. هدف اصلی از اجرای این فرآیندها، برنامه ریزی و تصمیم گیری در مورد کنترل بودجه است.

- **حسابداری مالیاتی:** حسابداری مالیاتی از آن جهت اهمیت دارد که مانع از افتادن شرکت ها در دام های مالیاتی و به تناسب آن مشمول جرایم سنگین مالیاتی می شود و همچنین با اطلاع دقیق از قوانین مالیاتی می تواند برخی معافیت های مالی را برای شرکت مشخص کند و یا باعث دریافت موارد تشویقی در زمینه ی مالیات شود.

- **حسابداری بیمه:** حسابداری بیمه، آن بخشی از علم حسابداری است که به ثبت درآمدها و هزینه های مربوط به شرکت های بیمه می پردازد. در واقع در حسابداری بیمه به کلیه امور بیمه ای مربوط به بیمه گر و بیمه گذار رسیدگی می شود. یکی از مهم ترین دغدغه هایی که برای حسابداری وجود دارد این است که نحوه شناسایی درآمدها و هزینه های بیمه ای به صورت صحیح انجام شود تا منجر به نارضایتی از سمت سازمان های نظارتی نگردد.

- **حسابداری بانک ها:** در شعبه ها و سرپرستی بانک ها

- **نتایج کار حسابداری** یک حسابدار به طور معمول اطلاعات مالی را ثبت و گزارشات مالی را تهیه و به مدیریت شرکت یا مراجع قانونی ارائه می کند. حسابداران داده های اولیه را از روی اسناد و مدارک مثبته در دفاتر و نرم افزارهای حسابداری ثبت و به آنها نظم می بخشند. محصول نهایی کار یک حسابدار گزارشات و صورت های مالی است که مبنای تصمیم گیری ذی نفعان (مدیران، مجامع عمومی شرکت ها و مؤسسات، سرمایه گذاران، دولت و ...) می باشد. اما باید بدانیم زمانی اطلاعات مالی برای استفاده کنندگان مفید است که قابل اتکا و مربوط باشد.

- **ابزار کار حسابداری** تحول در ابزار کار حسابداری با عرضه ماشین های مکانیکی حساب و سایر ماشین های مکانیکی و الکترونیکی به سرعت در انجام عملیات روزمره حسابداری به خدمت گرفته شد. تهیه صورتحساب فروش، لیست حقوق و دستمزد، کارت ثبت اوقات کار با استفاده از ماشین های اداری و استفاده وسیع از انواع ماشین های حساب در کنترل، خلاصه و جمع بندی محاسبات تا آغاز نیمه دوم قرن بیستم در کشورهای صنعتی رواج کامل یافت.

ابزارهای کار در حسابداری عبارتند از:

۱- رایانه و لوازم مرتبط (پرینتر، اسکنر، مودم و ...) متناسب با سیستم های کامپیوتری روز و نرم افزار مورد استفاده در حسابداری شرکت / موسسه.

۲- نرم افزار حسابداری یکی از ابزارهای حسابداری پر کاربرد می باشد. حال نکته قابل توجه این است که در بین این تنوع بالا از نرم افزارهای حسابداری کدام یک از آنها مناسب کسب کار ما می باشد.

برای پیدا کردن نرم افزار حسابداری مناسب باید به چند سوال زیر پاسخ دهید.

۱- استفاده از کدام نرم افزار مالی نیاز اطلاعاتی ما را بر طرف می کند؟

در گام اول ما باید مشخص کنیم از یک نرم افزار حسابداری چه انتظاراتی داریم تا نسبت به آن در انتخاب صحیح نرم افزاری که نیازهای ما را بر طرف می کند اقدام کنیم.

۲- استفاده از کدام نرم افزار مالی برای ما آسان است؟

در گام دوم بعد از آنکه ما به این نتیجه رسیدیم کدام یک از این نرم افزارها نیازهای ما را بر طرف می کند، نرم افزاری را انتخاب می کنیم که استفاده از آن برای ما آسان باشد. و در زمان کوتاهی بتوانیم کار کردن با آن را یاد بگیریم.

۳- استانداردهای حسابداری

یکی از اصلی ترین ابزارهای حسابداری، استانداردهای حسابداری می باشد که مقررات حاکم بر چگونگی انجام کار حسابداری هستند. استانداردها به عنوان قواعد پایدار مورد پذیرش همگان قرار می گیرند، اما در عمل به طور دائم در حال تغییر هستند.

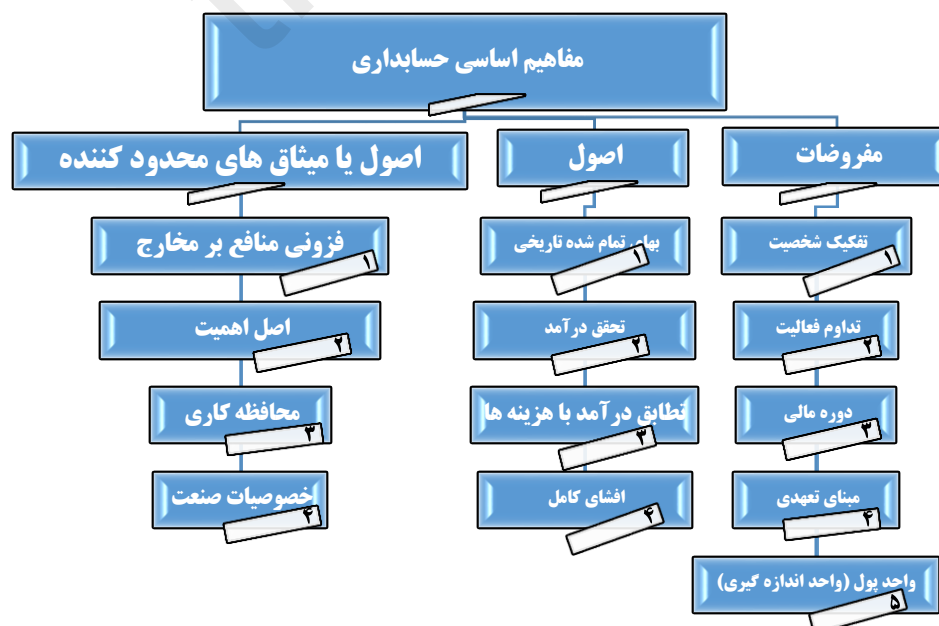
۴- دفاتر روزنامه عمومی، کل، معین و ...

۵- فرم های حسابداری و مرتبط با حسابداری از قبیل: ترازنامه، صورت سود و زیان، تراز آزمایشی، فاکتور، رسید انبار، حواله انبار و ... (البته با توجه به استفاده اکثر شرکتها از نرم افزارهای حسابداری متناسب با فعالیت کاربرد کمتری دارند).

۶- ملزومات اداری مرتبط از قبیل: فایل بایگانی، زونکن، پوشه و ...

۷- ماشین حساب

- مفاهیم بنیادی حسابداری

الف- مفروضات حسابداری

مفروضات حسابداری منشأ و شالوده اصول حسابداری و مبنای تهیه و تنظیم صورت های مالی واحدهای اقتصادی را تشکیل می دهند. هر کدام از مفروضات حسابداری می تواند منشأ یک یا چند اصل حسابداری باشد.

- ۱- فرض تفکیک شخصیت
- ۲- فرض تداوم فعالیت
- ۳- فرض واحد اندازه گیری
- ۴- فرض دوره مالی
- ۵- فرض تعهدی

فرض تفکیک شخصیت

فرض شخصیت اقتصادی (تفکیک شخصیت)، بین شرکت و مالکیت آن مرزی قائل می شود. برای مقاصد حسابداری و گزارشگری مالی، هر مؤسسه یک شخصیت حقوقی مستقل فرض شده است که می تواند دارایی تحصیل کند و بدهی و هزینه تعهد و درآمد نیز تحصیل نماید. بر مبنای این فرض، مطالبات و دیون شخصی صاحبان شرکت به اشخاص ثالث، جزء منابع و تعهدات شرکت محسوب نمی شود.

فرض کنید آقای دبیری علاوه بر اموال شخصی دارای یک تعمیرگاه اتومبیل و یک فروشگاه لوازم یدکی خودرو باشد. برای نمایش اموال متعلق به آقای دبیری می توان از نمودار زیر استفاده نمود.

اگر معاملات و عملیات مالی آقای دبیری با امور مالی متعلق به وی با هم جمع و یک کاسه شود، اطلاع از وضع مالی و نتایج عملیات هر یک از واحدهای تجاری به طور جداگانه امکان پذیر نیست. از این رو، هر یک از واحدهای تجاری متعلق به آقای دبیری یک شخصیت حسابداری فرض و برای آن اسناد و مدارک جداگانه نگهداری می شود.

بدیهی است چنانچه آقای دبیری دارای یک باب منزل و یک دستگاه خودروی شخصی باشد این اموال در دفاتر هیچ کدام از شخصیت های حسابداری فوق (فروشگاه یا تعمیرگاه) ثبت نخواهد شد. یعنی در دفاتر فروشگاه، فقط اموال مربوط به فروشگاه و در دفاتر تعمیرگاه، فقط اموال مربوط به تعمیرگاه ثبت می گردد.

فرض تداوم فعالیت

در حسابداری فرض بر این است که یک شرکت برای مدت طولانی به فعالیت خود ادامه می دهد. بر مبنای این فرض است که مثلاً ساختمان به عنوان دارایی در دفاتر ثبت می گردد. زیرا فرض می شود مؤسسه آن قدر به فعالیت خود ادامه می دهد که بهای این دارایی، به صورت هزینه، به آن دوره ها تخصیص یابد. براساس این فرض مخارج انجام شده در یک مؤسسه کلاً به حساب هزینه یک دوره منظور نمی شود، بلکه اقلامی مانند پیش پرداخت ها، ملزومات مصرف نشده و ... به دوره مالی بعد نقل می شود.

مثال های فرض تداوم فعالیت

- بر اساس این فرض دارایی ها و بدهی ها به جاری و بلندمدت طبقه بندی می گردد و ثبت دارایی ها به بهای تمام شده به جای ارزش جاری بر فرض تداوم فعالیت مبتنی است.

- فرآیند اندازه گیری در حسابداری از قبیل ثبت دارایی ها به بهای تمام شده به جای ارزش جاری متأثر از فرض تداوم فعالیت می باشد

- اگر مؤسسه در حال تصفیه یا فروش باشد، فرض تداوم فعالیت و اصل بهای تمام شده برای تهیه صورت های مالی مصداق ندارد و اقلام صورت های مالی به ارزش های جاری (بازار) در صورت های مالی منعکس می شوند.

فرض واحد پول (واحد اندازه گیری)

فرض واحد اندازه گیری بدین معنی است که کلیه معاملات، عملیات و رویدادهای مالی باید برحسب پول مورد سنجش قرار گرفته و گزارش شود.

به عنوان مثال یک مؤسسه دارای سه میلیون ریال وجه نقد، سه تن مواد اولیه و سه هزار متر مربع زمین باشد، گزارش مالی که در آن وجه نقد برحسب ریال، موجودی مواد برحسب تن و زمین بر حسب متر مربع ارائه شده باشد مفید و قابل فهم نخواهد بود.

فرض دوره مالی

بر اساس فرض دوره مالی، عمر یک واحد اقتصادی به دوره های زمانی نسبتاً کوتاهی معمولاً یک ساله به نام دوره حسابداری / مالی تقسیم می شود. انطباق سال مالی با سال تقویمی، اجباری و الزامی نیست. مثلاً در ایران الزامی نیست که سال مالی از اول فروردین ماه شروع و به پایان اسفند ماه ختم شود. بهتر است سال مالی به نحوی انتخاب شود که پایان آن مصادف با دوران پایین ترین سطح فعالیت مؤسسه طی سال باشد، زیرا در این صورت، قسمت حسابداری فرصت مناسبی را برای تکمیل عملیات حسابداری لازم، در پایان سال مالی پیدا می کند.

از آنجا که نتایج واقعی عملیات یک واحد اقتصادی را مشخص را به طور دقیق قبل از خاتمه دادن به کارهای جاری، وصول مطالبات فروش دارایی ها، اجرای تعهدات و پرداخت بدهی ها نمی توان تعیین کرد، استفاده کنندگان از گزارش های مالی نمی توانند برای دریافت اطلاعات تا زمان انحلال واحد اقتصادی تأمل کنند. از این رو تهیه گزارش های مالی در دوره های زمانی معین ضروری است بدین منظور عمر یک واحد اقتصادی به دوره های زمانی مساوی تقسیم می شود. که هر دوره را اصطلاحاً دوره حسابداری می گویند.

فرض یا مبنای تعهدی

فرض تعهدی یکی از زیربنایی ترین و مهم ترین مفروضات حسابداری است. توسعه و گسترش حسابداری تا حد زیادی مدیون این فرض است. براساس فرض تعهدی، درآمدها به محض تحقق و هزینه ها به محض تحمل، بدون توجه به زمان دریافت یا پرداخت وجه نقد مربوطه، شناسایی و ثبت می شوند. اغلب در متون حسابداری به جای عبارت «فرض تعهدی» از عبارت «مبنای تعهدی» استفاده می شود. مبنای تعهدی در مقابل مبنای نقدی قرار دارد. در مبنای نقدی هر دریافت وجهی توسط شرکت که از ناحیه صاحبان شرکت یا وام دهندگان نباشد به عنوان درآمد و هر پرداخت وجهی توسط شرکت که به اشخاصی غیر از صاحبان شرکت یا وام دهندگان صورت پذیرد به عنوان هزینه تلقی می شود.

ب) اصول حسابداری

اصول حسابداری قواعدی کلی است، که حسابداران آن را مبنای استفاده برای انجام کلیه مراحل اجرای عملیات حسابداری قرار می دهند. اصول حسابداری عبارت اند از:

- ۱- اصل بهای تمام شده
- ۲- اصل تحقق درآمد
- ۳- اصل تطابق
- ۴- اصل افشای کامل

اصل بهای تمام شده

طبق اصل بهای تمام شده، مبادلات حسابداری در تاریخ وقوع به بهای تمام شده در دفاتر ثبت و بر همین اساس نیز در صورت های مالی منعکس می گردد و چنانچه بعداً ارزش پولی آنها افزایش یابد، این افزایش، شناسایی و ثبت نمی شود.^۱ بهای تمام شده تاریخی مبلغی است که در ازای آن، خریدار و فروشنده ای آگاه و مایل، در شرایط عادی یک دارایی را با پول مبادله می کنند.

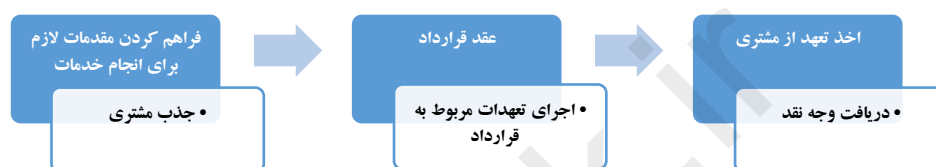
مثال اگر برای خرید یک قطعه زمین مبلغ ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال پرداخت شود، حتی اگر بهای کارشناسی زمین ۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال یا در زمان تهیه صورتهای مالی براساس ارزیابی کارشناسان ۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال باشد، باید به همان مبلغ خرید (۵,۰۰۰,۰۰۰) ثبت و گزارش شود.

اصل تحقق درآمد

طبق اصل تحقق درآمد، درآمد زمانی شناسایی می گردد که دو شرط زیر برقرار باشد:

فرایند کسب سود^۲ کامل شده باشد.

مبادله ای (ارائه خدمت یا تحویل کالا) صورت گرفته باشد.

اصل تطابق هزینه ها با درآمدها

اصل تطابق، به شناسایی و اندازه گیری درست سود/ زیان هر دوره مالی توجه دارد. براساس این اصل هزینه های انجام شده جهت ایجاد درآمد، باید به حساب دوره ای که درآمد در آن تحصیل شده، منظور گردد.

اصل افشای کامل

طبق اصل افشاء، واحدهای اقتصادی باید کلیه رویدادها و وقایع مالی با اهمیت مربوط به فعالیت های مالی خود را به طور مناسب و کامل افشاء نمایند. افشای اطلاعات می تواند در متن صورت های مالی یا یادداشت های همراه آن صورت پذیرد.

ج) میثاق های محدود کننده حسابداری

میثاق ها یا اصول محدود کننده، کاربرد مفروضات و اصول حسابداری را در چارچوب خاصی محدود می سازند. میثاق ها یا اصول محدود کننده، اثر تعدیل کننده بر حسابداری و گزارشگری مالی دارند و عبارت اند از:

- ۱- فزونی منافع بر مخارج
- ۲- اصل اهمیت
- ۳- محافظه کاری
- ۴- خصوصیات صنعت

(۱) بهای تمام شده تاریخی دو نارسایی عمده دارد: اول آنکه ارزش دارایی های هر مؤسسه پس از گذشت مدتی نسبتاً طولانی، تغییر می کند و به این ترتیب بهای تمام شده تاریخی به عنوان مقیاس اندازه گیری منابع موجود، اعتبار خود را از دست می دهد. دوم آنکه دارایی های یک مؤسسه معمولاً در طول زمان تحصیل می شود و بهای تمام شده آن بر مبنای قیمت های زمان تحصیل است و قیمت ها معمولاً با گذر زمان تغییر می یابد. بنابراین اقلامی که به عنوان دارایی با هم جمع و در ترازنامه یکجا ارائه می شوند، به علت تغییرات مقیاس اندازه گیری، آنها نمی توانند به عنوان ارقامی که تفسیر دقیقی را ممکن می سازند تلقی شوند. با وجود نارسایی های فوق، معمولاً مبلغ دارایی ها به بهای تمام شده تاریخی در زمان تحصیل دارایی در حساب ها ثبت و گزارش می شوند.

(۲) فرایند کسب سود، عبارت از مجموعه ای از عملیات است که از خرید مواد اولیه و سایر عوامل تولید تا تبدیل آنها به کالای ساخته شده و نهایتاً فروش محصولات و دریافت وجه آنها را در بر می گیرد.

اصل فزونی منافع بر مخارج

هدف گزارشگری مالی فراهم کردن اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری است، براساس این اصل، هزینه تهیه اطلاعات حسابداری باید مقرون به صرفه باشد. به عبارت دیگر باید بر منافع حاصل از بکارگیری این اطلاعات بیشتر از مخارج تهیه آن باشد.

اصل اهمیت

براساس این محدودیت، واحدهای اقتصادی مجازند در خصوص اقلام و رویدادهای کم‌اهمیت از بکارگیری اصول و روش‌های اجتناب نموده و روش‌های کم‌هزینه تر و عملی‌تر را اجرا نمایند. اصل اهمیت هرگز به معنی عدم ثبت اقلام جزئی و کم‌اهمیت نیست. مثلاً یک مداد تراش رومیزی که بیشتر از یک سال عمر مفید دارد را به لحاظ نظری باید موقع خرید به عنوان دارایی ثبت نمود و هر ساله مبلغی از آن را مستهلک کرد. اما به موجب اصل اهمیت می‌توان موقع خرید مداد تراش، کل بهای تمام شده آن را به عنوان هزینه ثبت نمود.

محافظه کاری

در مواردی که برای اندازه‌گیری یک رویداد، طبق اصول پذیرفته شده حسابداری چند روش مختلف وجود داشته باشد، باید روشی انتخاب شود که تأثیر افزایشی کمتری بر سود دوره و جمع دارایی‌ها داشته باشد.

برای مثال در موقع برآورد هزینه استهلاک دارایی ثابتی، اگر هزینه استهلاک بین ۳۰ تا ۳۵ میلیون ریال در سال پیش‌بینی گردد، باید مبلغ ۳۰ میلیون ریال ملاک قرار گیرد و اگر ارزش درآمد ارائه خدمات بین ۲۵ تا ۳۰ میلیون ریال برآورد می‌شود، باید مبلغ ۲۵ میلیون ریال ملاک ثبت قرار گیرد.

خصوصیات صنعت

در برخی از موارد ممکن است ویژگی یک صنعت خاص، بکارگیری روشی را ایجاب نماید که مطابق اصول پذیرفته شده حسابداری نباشد. این ویژگی می‌تواند استثناء در بکارگیری اصول و رویه‌های حسابداری را توجیه نماید.

حسابداری

حسابداری دانشی است که با بکارگیری آن اطلاعات مربوط به معاملات و عملیات مالی و رویدادهای دارای اثر مالی بر یک موسسه، جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، اندازه‌گیری، ثبت، طبقه‌بندی، تجمیع و تلخیص و گزارش می‌شود.

و عبارت دیگر، حسابداری سیستمی است که داده‌های مربوط به فعالیت‌های واحد تجاری را دریافت و اندازه‌گیری می‌کند، سپس آنها را پردازش و در قالب نتایج فعالیت و عملکرد واحد تجاری را به تصمیم‌گیرندگان گزارش می‌کند. به همین دلیل حسابداری را "زبان تجارت" نامیده‌اند. پس مسلماً هر چه بهتر این زبان را یاد بگیرد، بهتر می‌تواند بر وضعیت مالی زندگی خود تسلط داشته باشید. حسابداری یک سیستم اطلاعاتی است که اطلاعات مالی مربوط به واحدهای اقتصادی را اندازه‌گیری، پردازش و گزارشگری می‌کند.

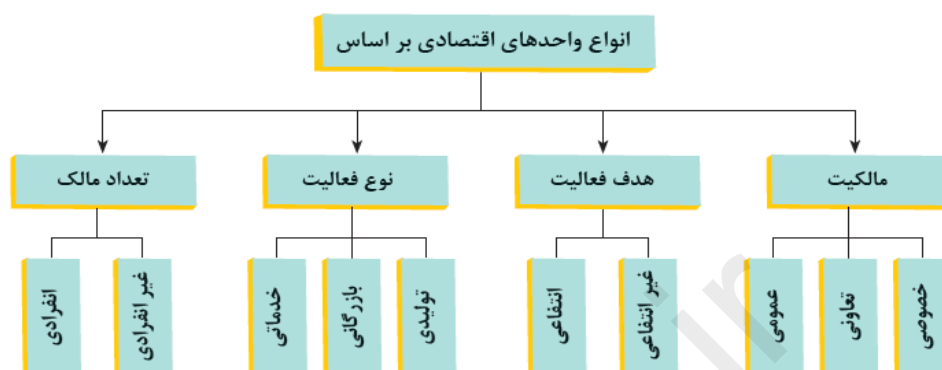
حسابداری عبارت است از:

شناسایی، اندازه‌گیری، ثبت و گزارش اطلاعات اقتصادی به استفاده‌کنندگان به گونه‌ای که امکان قضاوت و تصمیم‌گیری آگاهانه برای آنها فراهم شود.

-انواع واحدهای اقتصادی

واحدهای اقتصادی، مؤسسات جدا و مستقلی هستند که با ترکیب عوامل مختلف اقتصادی منافع مالکین خود را دنبال می کنند. تعداد واحدهای اقتصادی در جامعه بی شمار است. بانکها، مؤسسات آموزشی، شرکتها، فروشگاهها، مغازه ها و کارگاه ها از جمله واحدهای اقتصادی به شمار می آیند.

واحدهای اقتصادی را از لحاظ مالکیت، شکل حقوقی، نوع فعالیت و سایر جنبه ها می توان به طبقات مختلف تقسیم بندی کرد. در ادامه به تقسیم بندی واحدهای اقتصادی از نظر مالکیت، هدف فعالیت و نوع فعالیت می پردازیم. این تقسیم بندیها از لحاظ مقاصد حسابداری اهمیت دارند.

واحدهای اقتصادی از نظر مالکیت: طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بخش های اقتصادی کشور به صورت عمومی، تعاونی و خصوصی اداره می شوند. واحدهای اقتصادی از لحاظ تسلط بخش های اقتصادی کشور به سه دسته تقسیم می شوند.

۱-واحدهای عمومی: این دسته از واحدهای اقتصادی به طور مستقیم یا غیر مستقیم در مالکیت دولت یا سایر نهادهای عمومی قرار دارند. وزارتخانه ها، سازمانهای مختلف دولتی مثل شهرداریها، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان حفاظت از محیط زیست، نیروی انتظامی و بنیاد شهید نمونه هایی از واحدهای اقتصادی بخش عمومی به شمار می آیند.

۲-واحدهای تعاونی: کلیه واحدهایی هستند که به منظور رفع نیازمندیهای مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضای آن از طریق خود یاری، کمک و همکاری متقابل تشکیل شده و در مالکیت اعضا قرار دارند. شرکتهای تعاونی روستایی، کارگری، مسکن، مصرف و اتحادیه های تعاونی در زمره واحدهای اقتصادی بخش تعاونی قرار دارند.

۳-واحدهای خصوصی: واحدهای اقتصادی خصوصی متعلق به بخش عمومی نیست و به صورت تعاونی اداره نمی شوند. فروشگاه ها، واحدهای صنفی، کارگاه های تولیدی نمونه هایی از واحدهای اقتصادی بخش خصوصی می باشند. این واحدها به یک یا چند نفر تعلق دارند.

واحدهای اقتصادی از نظر هدف فعالیت: یکی از عوامل مؤثر بر نحوه حسابداری هر واحد اقتصادی هدف فعالیت آن می باشد. واحدهای اقتصادی از نظر هدف فعالیت به دو دسته تقسیم می شوند.

۱-واحدهای انتفاعی: هر واحد اقتصادی که با هدف کسب سود و منفعت مادی تشکیل شود، یک واحد انتفاعی محسوب می شود. واحدهای انتفاعی می تواند تحت مالکیت بخش عمومی باشد مثل شرکت فولاد ایران و یا در اختیار بخش خصوصی باشد مثل واحدهای صنفی و یا به صورت تعاونی اداره شود مثل شرکتهای تعاونی مصرف.

۲- **واحدهای غیر انتفاعی:** هر واحدی که هدف از تشکیل آن کسب منفعت مادی برای مالکان آن نباشد واحد غیر انتفاعی محسوب می‌گردد. واحدهای غیر انتفاعی ممکن است در قبال ارائه کالا یا خدمات وجه دریافت نمایند مانند مدارس و دانشگاه‌های غیر انتفاعی و یا ممکن است در قبال ارائه خدمات و کالا وجهی دریافت ندارند مانند بنیادهای خیریه.

طبقه بندی واحدهای اقتصادی از نظر نوع فعالیت: نوع فعالیت یک واحد اقتصادی بر نحوه حسابداری آن واحد مؤثر است. واحدهای اقتصادی اعم از خصوصی و غیر خصوصی از لحاظ نوع فعالیت به سه دسته تقسیم می‌شوند.

۱- **واحدهای خدماتی:** واحدهایی هستند که خدماتی به مشتریان ارائه می‌کنند و معمولاً در قبال ارائه خدمات منفعت بدست می‌آورند. بانکها، هتلها، بیمارستانها، آموزشگاهها، مؤسسات حسابداری، دفاتر و کالت و تعمیرگاه‌ها نمونه‌هایی از واحدهای خدماتی می‌باشند.

۲- **واحدهای بازرگانی:** واحدهایی هستند که به خرید و فروش مواد خام، فرآورده‌ها و کالاها اشتغال دارند. این واحدها معمولاً بدون تغییر شکل و محتوای کالاها خریداری شده آنها را به فروش می‌رسانند. واحدهای بازرگانی کالا را خریداری و حمل کرده، در محل مناسب به مشتریان عرضه و بهای کالاها فروخته شده را از آنها دریافت می‌کنند. بنگاه‌های عمده‌فروشی و فروشگاه‌ها و مغازه‌ها از جمله واحدهای بازرگانی به شمار می‌آیند.

۳- **واحدهای تولیدی:** واحدهایی هستند که با استفاده از عوامل تولید به ساخت کالاهای اقتصادی می‌پردازند. این واحدها مواد اولیه را تهیه کرده، با تغییر شکل آنها را به صورت کالای ساخته شده به فروش می‌رسانند. واحدهای تولیدی در فعالیت‌های متنوعی مانند کشاورزی، معدن، محصولات مصرفی، ماشین‌آلات و غیره به تولید اشتغال دارند. واحدهایی که تسهیلاتی از قبیل آب، برق و گاز تولید می‌نمایند هم در شمار واحدهای تولیدی به حساب می‌آیند.

۴-۵-۱ **واحدهای اقتصادی از نظر تعداد مالک:** واحدهای اقتصادی از نظر تعداد مالک به دو دسته تقسیم می‌شوند.

۱- **واحدهای انفرادی:** واحدهایی هستند که مالکیت آنها به یک نفر تعلق دارد. این واحدهای اقتصادی، واحدهای تک‌مالکی هم نامیده می‌شوند. بسیاری از فروشگاهها، مغازه‌ها و تعمیرگاهها جزو این دسته قلمداد می‌شوند.

۲- **واحدهای غیر انفرادی:** بیشتر واحدهای اقتصادی بزرگ متعلق به دو یا چند نفر می‌باشند. معمولاً افراد سرمایه‌های کوچک خود را با یکدیگر جمع می‌کنند و واحدهای اقتصادی بزرگتری را تشکیل می‌دهند. شرکتها از جمله واحدهای اقتصادی غیر انفرادی به شمار می‌آیند. مثال: شرکتهای سهامی عام و خاص، شرکتهای تعاونی و ...

سوالات چهار گزینه ای فصل اول

- ۱- عبارت نتایج واقعی عملیات یک شرکت را تنها در زمان تسویه می توان تعیین کرد، مربوط به کدام فرض حسابداری می باشد؟
 الف) تفکیک شخصیت   ب) تداوم فعالیت   ج) دوره مالی   د) دوره حسابداری
- ۲- عبارت قرار نیست واحد اقتصادی در آینده نزدیک به فروش رود یا منحل شود مربوط به کدام فرض زیر است؟
 الف) تداوم فعالیت   ب) واحد اندازه گیری   ج) دوره مالی   د) تفکیک شخصیت
- ۳- ثبت دارایی به بهای تمام شده از مصادیق بارز کاربرد کدام فرض حسابداری است؟
 الف) تداوم فعالیت   ب) تعهدی   ج) دوره مالی   د) واحد اندازه گیری
- ۴- برای ثبت رویداد های مالی مرتبط با درآمدها و هزینه ها - در حسابداری - چه روش هایی وجود دارد؟
 الف) اصل تحقق درآمد با اصل تطابق   ب) روش نقدی و روش تعهدی
 ج) روش دوره مالی و روش نقدی   د) روش تحقق درآمد و روش تطابق
- ۵- کدام گزینه از نتایج پذیرش فرض تداوم فعالیت می باشد؟
 الف) طبقه بندی دارایی ها   ب) طبقه بندی بدهی ها به جاری و غیر جاری
 ج) طبقه بندی دارایی های ثابت   د) طبقه بندی دارایی ها و بدهی ها به جاری و غیر جاری
- ۶- استفاده از یک واحد مشترک اندازه گیری برای رویدادهای مالی مربوط به کدام یک از اصول یا مفروضات می باشد؟
 الف) فرض واحد اندازه گیری   ب) فرض تداوم فعالیت   ج) اصل بهای تمام شده   د) اصل اهمیت
- ۷- به کارگیری قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار در ارزیابی موجودی ها و سرمایه گذاری براساس کدامیک از اصول محدود کننده حسابداری صورت می گیرد؟
 الف) اهمیت   ب) احتیاط یا محافظه کاری   ج) خصوصیات صنعت   د) فزونی منافع بر مخارج
- ۸- براساس کدام یک از مفروضات بنیادین دارایی ها و بدهی ها به جاری و غیر جاری طبقه بندی می شوند؟
 الف) واحد اندازه گیری   ب) تفکیک شخصیت   ج) تداوم فعالیت   د) تعهدی
- ۹- طبق کدام اصل، هزینه های انجام شده جهت ایجاد درآمد باید به حساب دوره ای منظور شود که درآمد در آن تحصیل شده است؟
 الف) بهای تمام شده   ب) افشای کامل   ج) تحقق درآمد   د) تطابق
- ۱۰- کدام گزینه نشان دهنده اصول اساسی حسابداری است؟
 الف) اصل تطابق، فزونی منافع بر مخارج، تحقق درآمد   ب) افشای کامل، محافظه کاری، اصل بهای تمام شده
 ج) اصل بهای تمام شده، تحقق درآمد، تطابق و افشای کامل   د) اهمیت، افشای کامل، تطابق و فزونی منافع بر مخارج
- ۱۱- منظور از بهای تمام شده در تحصیل دارایی چیست؟
 الف) ارزش مبادله نقدی آن در تاریخ خرید دارایی   ب) ارزش مبادله نقدی آن در تاریخ تحویل دارایی
 ج) ارزش مبادله نسبه آن در تاریخ تحصیل   د) ارزش بازار آن در تاریخ تحویل دارایی
- ۱۲- کدام اصل شرکت را به تهیه اطلاعات مورد نیاز برای سرمایه گذاران و بستانکاران ملزم می کند؟
 الف) اصل تطابق   ب) اصل افشای کامل   ج) اصل اهمیت   د) اصل تحقق درآمد
- ۱۳- کدام گزینه از اصول محدود کننده و یا میثاق های حسابداری نمی باشد؟
 الف) اصل اهمیت   ب) محافظه کاری   ج) احتیاط   د) فزونی منافع بر مخارج
- ۱۴- براساس کدام اصل حسابداری کلیه واقعیات های با اهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش می شود؟
 الف) اصل تطابق   ب) اصل بهای تمام شده   ج) اصل افشا   د) اصل تحقق درآمد
- ۱۵- اصل بهای تمام شده از کدام فرض بنیادین نشأت می گیرد؟
 الف) دوره حسابداری   ب) تداوم فعالیت   ج) واحد اندازه گیری   د) شخصیت اقتصادی